

کنوانسیون بازل درباره کنترل انتقالات برون مرزی مواد زاید زیان بخش و دفع آنها

رکسانا ملکی عراقی
دفتر مدیریت پسماندها
معاونت محیط زیست انسانی

BCRG-SCRC
Regional Center Iran

سازمان حفاظت محیط زیست

تیر ۱۴۰۲

مقدمه و تاریخچه

- مدیریت پسماندهای خطرناک یکی از اولویتهای اصلی اولین برنامه مונته ویدئو مربوط به سیاست محیط زیستی سازمان ملل در سال **۱۹۸۱** بود.
- پس از آن دستورالعمل قاهره برای کمک به کشورهای در حال توسعه در مدیریت پسماندهای خطرناک در **ژوئن ۱۹۸۷** به تصویب UNEP رسید.
- در **اکتبر سال ۱۹۸۷** تحت نظارت شورای حکام UNEP یک گروه تخصصی Ad Hoc به منظور تدوین یک کنوانسیون جهانی برای کنترل نقل و انتقالات فرامرزی پسماندهای ویژه تشکیل شد و از **فوریه ۱۹۸۷** تا **مارس ۱۹۸۹** پنج بار تشکیل جلسه داد.
- در **۲۰-۲۲ مارس ۱۹۸۹** کنفرانس اعضای تام الختیار مرکب از ۱۱۶ کشور در شهر بازل سوئیس برای تصویب پیش نویس نهایی کنوانسیون مذکور تشکیل شد و به امضای ۱۰۵ کشور رسید.
- در کشور جمهوری اسلامی ایران متن کنوانسیون در تاریخ **۱۳۷۱/۷/۱۲** به تأیید شورای نگهبان و این تأیید در تاریخ **۱۳۷۱/۷/۳۱** به مجلس شورای اسلامی ارائه و به تصویب نهایی رسید. در تاریخ **۱۳۷۱/۱۰/۱۵** کشور به کنوانسیون ملحق شد. کنوانسیون بازل مشتمل بر ۲۹ ماده و ۹ ضمیمه است.

دامنه کنوانسیون

- پسماندهای خطرناک پسماندهایی هستند که حداقل یکی از موارد مندرج در الحاقیه I را تاحدی داشته باشند که خصوصیات الحاقیه III را از خود نشان دهند و یا براساس قوانین و مقررات یک کشور به عنوان پسماند خطرناک در نظر گرفته شوند.
- منظور از «سایر پسماندها» پسماندهایی است که در الحاقیه II کنوانسیون قرار دارند و نیازمند توجه ویژه هستند.

عناوین بندهای کنوانسیون

- ماده ۱: حدود کنوانسیون
- ماده ۲: تعاریف
- ماده ۳: مفاهیم و تعاریف ملی پسماند خطرناک
- ماده ۴: وظایف عمومی
- ماده ۵: تعیین مرجع ذیصلاح و مرکز مرجع
- ماده ۶: انتقال برون مرزی بین اعضا
- ماده ۷: انتقال برون مرزی از کشور عضو به غیر عضو.
- ماده ۸: وظیفه استرداد
- ماده ۹: انتقال غیرقانونی
- ماده ۱۰: همکاریهای بین المللی
- ماده ۱۱: توافقات دو جانبه، چند جانبه و منطقه ای
- ماده ۱۲: مشاوره در مورد مسئولیتها
- ماده ۱۳: انتقال اطلاعات
- ماده ۱۴: ابعاد مالی
- ماده ۱۵: کنفرانس اعضا
- ماده ۱۶: دبیرخانه
- ماده ۱۷: اصلاحات کنوانسیون
- ماده ۱۸: اتخاذ و اصلاح الحاقیه ها
- ماده ۱۹: رسیدگی
- ماده ۲۰: رفع اختلاف
- ماده ۲۱: امضاء
- ماده ۲۲: تأیید، پذیرش، عضویت رسمی
- ماده ۲۳: الحاق
- ماده ۲۴: حق رأی
- ماده ۲۵: لازم الاجرا شدن
- ماده ۲۶: رزرو و بیانیه
- ماده ۲۷: خروج از عضویت
- ماده ۲۸: امین کنوانسیون
- ماده ۲۹: متون معتبر

ضمایم کنوانسیون

- **ضمیمه ۱** کنوانسیون شامل جریانات و پسماندهای حاوی اجزای خطرناک است.
- **ضمیمه ۲** شامل پسماندهایی است که نیازمند توجه ویژه هستند.
- **ضمیمه ۳** شامل خطراتی است که به واسطه آنها پسماند خطرناک محسوب می شوند.
- **ضمیمه ۴** شامل دو سری کد R و D مربوط به عملیات بازیافت و عملیات دفع نهایی است.
- **ضمیمه ۵** شامل اطلاعات لازم برای انتقال فرامرزی است که باید توسط کشور صادرکننده تکمیل و به کشورهای محل واردات و عبور جهت اخذ مجوزهای واردات و عبور ارسال گردد. فرمهای الف و ب به ترتیب مربوط به فرمهای «اظهارنامه» و «سند انتقال» هستند.
- **ضمیمه ۶** مربوط به داوری میان اعضای در صورت بروز اختلاف است.
- **ضمیمه ۷** لیست اعضای است که طبق الحاقیه منع نباید پسماند خطرناک به کشورهای در حال توسعه و کشورهای داری اقتصاد در حال گذار صادر کنند.
- **ضمیمه ۸** فهرست کالاهایی است که به دلیل دارا بودن اجزای الحاقیه I تا حد بروز خصوصیات الحاقیه III پسماند خطرناک محسوب می شوند.
- **ضمیمه ۹** فهرست کالاهایی است که ممکن است اجزای الحاقیه I تا حد بروز خصوصیات الحاقیه III را داشته باشند.

اهداف کنوانسیون بازل

- حفاظت از سلامت بشر ومحیط زیست در برابر اثرات سوء پسماندهای خطرناک
- کاهش ایجاد پسماندهای خطرناک و ارتقای مدیریت صحیح زیست محیطی و روشهای امحای آنها
- کمک به کشورهای در حال توسعه در مدیریت زیست محیطی پسماندهای خطرناک وسایر انواع پسماندها

دو تعریف اصلی در کنوانسیون

کنوانسیون بازل عمدتاً مبتنی بر دو مفهوم اصلی زیر است:

- ۱- مدیریت صحیح زیست محیطی:** به معنای انجام تمام اقدامات عملی برای اطمینان از مدیریت پسماندهای خطرناک یا سایر پسماندها به گونه‌ای است که از سلامت انسان و محیط زیست در برابر اثرات نامطلوب ناشی از آنها محافظت شوند.
- ۲- نقل و انتقالات فرامرزی پسماندها:** به معنای جابجایی پسماندهای خطرناک یا سایر پسماندها از منطقه‌ای تحت نظارت مرجع ذیصلاح یک دولت به منطقه‌ای تحت نظارت مرجع ذیصلاح یک دولتی دیگر و یا عبور آن است که در آن حد اقل دو کشور دخیل هستند.

نمونه هایی از مواد اجرایی کنوانسیون بازل

ماده ۴: الزامات کلی

- ۱- واردات و صادرات باید با کسب جواز از کشورهای وارد کننده و یا محل عبور باشد.
- ۲- هر عضو باید برای اطمینان از کاهش میزان پسماند به حداقل، امکان دستیابی به تأسیسات امحا، پرهیز افراد دخیل در مدیریت صحیح زیست محیطی از آلوده نمودن محیط زیست، کاهش نقل و انتقالات زیست محیطی پسماند اقدام کند.
- ۳- اعضا باید نقل و انتقالات غیرقانونی پسماند خطرناک و سایر پسماندها را جرم محسوب کنند.
- ۴- در حمل نقل فرامرزی باید مقررات تأیید شده بین المللی بسته بندی و برچسب زنی اعمال گردد.
- ۵- حمل و نقل فرامرزی پسماند به کشورهای غیر عضو ممنوع است.
- ۶- کشور عضو نباید اجازه دهد اشخاص غیرمجاز برای انتقال و یا دفع پسماندها اقدام کنند.

نمونه هایی از مواد اجرایی کنوانسیون بازل

۷. اعضای کنوانسیون باید انتقال برون مرزی پسماندها را فقط در موارد زیرمجاز بدانند:

- ✓ کشور صدور - توانایی فنی وسایل لازم، محل‌های دفع مناسب و ظرفیت کافی برای دفع پسماندهای مورد بحث به نحو مؤثر و از لحاظ زیست‌محیطی صحیح نداشته باشد،
- ✓ پسماندهای مورد بحث به عنوان مواد اولیه برای بازیافت در کشور ورود لازم باشد،
- ✓ انتقال برون مرزی مورد بحث مطابق ضوابط دیگری باشد که اعضای کنوانسیون تعیین خواهند کرد، مشروط به این که آن ضوابط مغایر با اهداف این کنوانسیون نباشد.

۸. هیچ چیز در این کنوانسیون نباید مانع شود که یک کشور عضو کنوانسیون مقررات اضافی، دارای مطابقت با مفاد این کنوانسیون و مقررات حقوق بین‌الملل را، به منظور حفظ بهتر سلامت انسان و محیط زیست وضع کند.

۹. هیچ چیز در این کنوانسیون نباید به هیچ وجه حاکمیت ملی دولت‌ها بر دریای ساحلی آنها طبق قوانین بین‌الملل و حقوق حاکمه و حاکمیتی که دولت‌ها در مناطق اقتصادی انحصاری و فلات قاره خود طبق قوانین بین‌الملل و نیز به اعمال حقوق و آزادی‌های دریانوردی یا هوانوردی کشتی‌ها و هواپیماها، که به موجب حقوق بین‌الملل پیش‌بینی شده در اسناد مربوطه منعکس است، لطمه وارد آورد.

نمونه هایی از مواد اجرایی کنوانسیون بازل

ماده ۶: نقل و انتقالات فرامرزین اعضا

- ۱- کشور صادرکننده باید کتباً از مرجع ذیصلاح کشورهای وارد کننده و محل عبور با ارسال فرمهای تکمیل شده الحاقیه V به زبانی قابل قبول برای کشور واردکننده کسب مجوز کند و کشور وارد کننده به آن پاسخ دهد.
- ۲- کشور عضو می تواند از ورود پسماندها در صورت تشخیص عدم وجود مدیریت صحیح زیست آنها در کشور جلوگیری کند.

ماده ۸: وظیفه استرداد

در صورتی که ابتدا با واردات پسماند موافقت شده باشد ولی مشخص شود که مدیریت صحیح زیست محیطی پسماند مطابق با شرایط قرارداد قابل تکمیل نیست، ظرف ۹۰ روز یا هر دوره زمانی مورد توافق از زمانی که دولت واردکننده به کشور صادرکننده و دبیرخانه اطلاع داده است، محموله باید توسط صادرکننده به کشور صادرکننده بازگردانده می شود. در این راستا کشور صادرکننده و هیچ یک از طرفهای ترانزیت نباید با بازگشت محموله پسماند به کشور صادرکننده مخالفت یا ممانعت کنند.

نمونه هایی از مواد اجرایی کنوانسیون بازل

ماده ۹: حمل و نقل غیر قانونی

هرگونه نقل و انتقال پسماند خطرناک و یا سایر انواع پسماند که بدون کسب مجوز از طریق ارسال اظهارنامه مطابق مفاد کنوانسیون و یا با کسب رضایت با ارائه اطلاعات غیر واقعی صورت پذیرد، غیر قانونی محسوب می شود.

ماده ۱۰: همکاری های بین المللی

اعضا برای دستیابی به مدیریت صحیح زیست محیطی پسماندهای خطرناک و سایر پسماندها با یکدیگر همکاری کنند و اطلاعات را بصورت دوجانبه یا چندجانبه برای اجرا و توسعه تکنولوژیهای مناسب زیست محیطی و ارتقای آگاهی های عمومی در دسترس قرار دهند.

اجرای کنوانسیون بازل در کشور

- در هر کشور عضو، یک مرجع ذیصلاح جهت اجرای مفاد کنوانسیون معرفی شده است.
- مرجع ذیصلاح کشور جمهوری اسلامی ایران سازمان حفاظت محیط زیست می باشد.
- مسئولیت مرجع ذیصلاح کشور را معاونت محترم محیط زیست انسانی سازمان عهده دار می باشد.
- اجرایی نمودن مفاد کنوانسیون بازل در کشور را دفتر مدیریت پسماند سازمان عهده دار می باشد و در این راستا اقدام به تهیه دستورالعملهایی مطابق با مفاد این کنوانسیون و ابلاغ آنها به ادارات کل حفاظت محیط زیست استانها نموده است.
- مجوز واردات در سه مرحله ثبت سفارش ، ترانزیت داخلی و ترخیص با توجه به مقررات کنوانسیون بازل از طریق سامانه های سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت صمت و گمرک صادر می گردد.
- رویه کسب مجوز واردات و صادرات پسماندهای مشمول کنوانسیون بازل در کتاب مقررات صادرات و واردات وزارت صمت ثبت شده است.

مواد مربوط به اجرای کنوانسیون بازل در قانون مدیریت پسماندها

- **ماده ۱۴-** نقل و انتقال برون مرزی پسماندهای ویژه تابع مقررات کنوانسیون بازل و با نظارت مرجع ملی کنوانسیون خواهد بود. نقل و انتقال درون مرزی پسماندهای ویژه تابع آئین نامه اجرایی مصوب هیأت وزیران خواهد بود.
- **ماده ۱۷-** متخلفین از حکم ماده (۱۴) این قانون موظفند پسماندهای مشمول کنوانسیون بازل را به کشور مبدأ اعاده و یا در صورت امکان معدوم کردن در داخل تحت نظارت و طبق نظر سازمان (مرجع ملی کنوانسیون مذکور در ایران) باهزینه خود به نحو مناسب دفع نمایند. در غیر این صورت به مجازاتهای مقرر در ماده (۱۶) محکوم خواهند شد.

نحوه تهیه پیش نویس تصمیم

- ارائه پیشنهاد اولیه
- تنظیم سند توسط دبیرخانه
- تدوین پیش نویس تصمیم برای OEWG یا سایر بدنه های کنوانسیون
- بررسی موضوع در جلسات
- تدوین پیش نویس تصمیم برای COP
- اتخاذ تصمیم

نحوه تهیه پیش نویس تصمیم

- ارائه پیشنهاد اولیه

پیشنهاد سوئیس-غنا برای اصلاح الحاقیه های II، VIII و IX
کنوانسیون بازل

ارائه پیشنهاد به دبیرخانه

تدوین سند پیشنهاد توسط دبیرخانه برای جلسه RA EWG4

بررسی پیشنهاد در جلسه RA EWG4 و SIWG های مربوطه

تدوین سند کنوانسیون و تدوین پیش نویس تصمیم برای COP15

اتخاذ تصمیم BC-15/18

معرفی بدنه های کنوانسیون

۱- کنفرانس اعضای کنوانسیون COP

- هر دو سال برگزار می شود،
- سیاست ها و راهبردها را برای حداقل سازی آسیب به سلامت انسان و محیط زیست توسط پسماندهای خطرناک و سایر پسماندها ایجاد می کند،
- با اجماع، براساس آیین کار مصوب خود بدنه های فرعی را ایجاد می کند و تصمیمات رویه ای یا حتی مالی را اتخاذ می کند،
- نحوه اجرای کنوانسیون بازل را بطور مستمر مورد ارزیابی قرار می دهد.

□ **هیأت رئیسه**، بر اساس آیین کار کنوانسیون و طبق تصمیم BC-11/24، کنفرانس اعضا، یک رئیس و ۸ معاون و یک گزارشگر با توجه به رعایت عدالت در پنج گروه منطقه جغرافیایی سازمان ملل متحد انتخاب می کند که این اعضا در پایان جلسه ای که در آن انتخاب می شوند، دوره ماموریت خود را آغاز و تا پایان جلسه بعدی COP در سمت خود باقی می مانند و در زمینه هایی شامل آماده سازی و سازماندهی جلسات، تسهیل امور جهت تصمیم گیری شفاف، شروع و خاتمه جلسات و بررسی اعتبارنامه ها و گزارشات نقش دارند.

□ **گروه تماس**، بررسی های تخصصی و مفصل تر را برعهده دارد.

□ **گروه دوستان رئیس**: در خصوص موضوعات خاص برای مشاوره دادن به رئیس جلسه در خصوص یک موضوع خاص که اغلب کلی تر است و کمتر شامل جزئیات می شود تشکیل می گردد

□ **گروه AD Hoc**: کمیته ای موقت است که توسط ریاست جلسه مربوطه در خصوص یک موضوع خاص تشکیل می شود

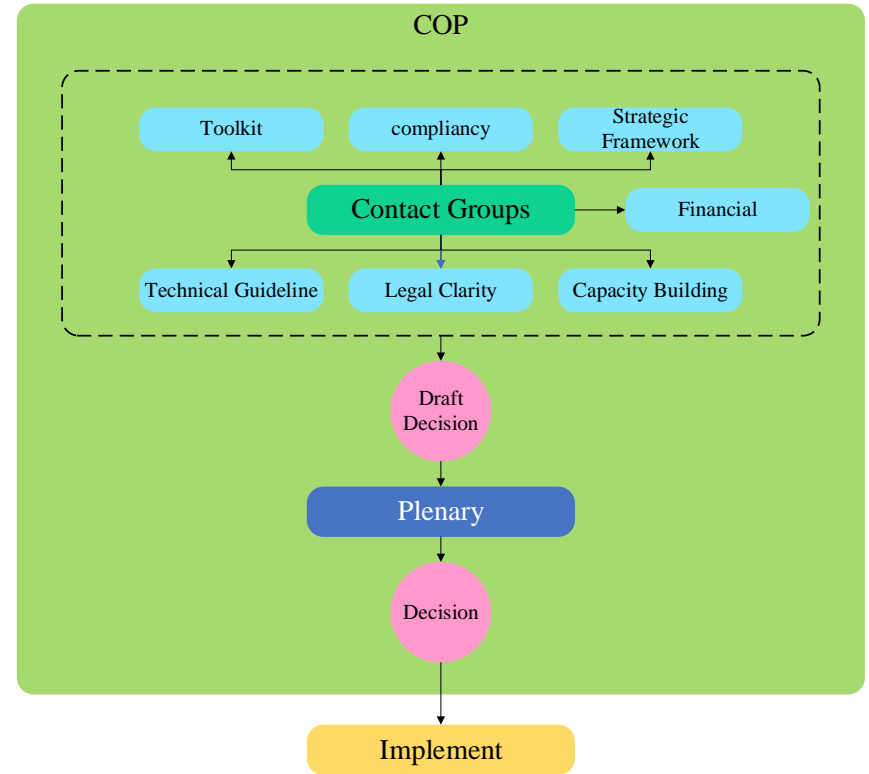
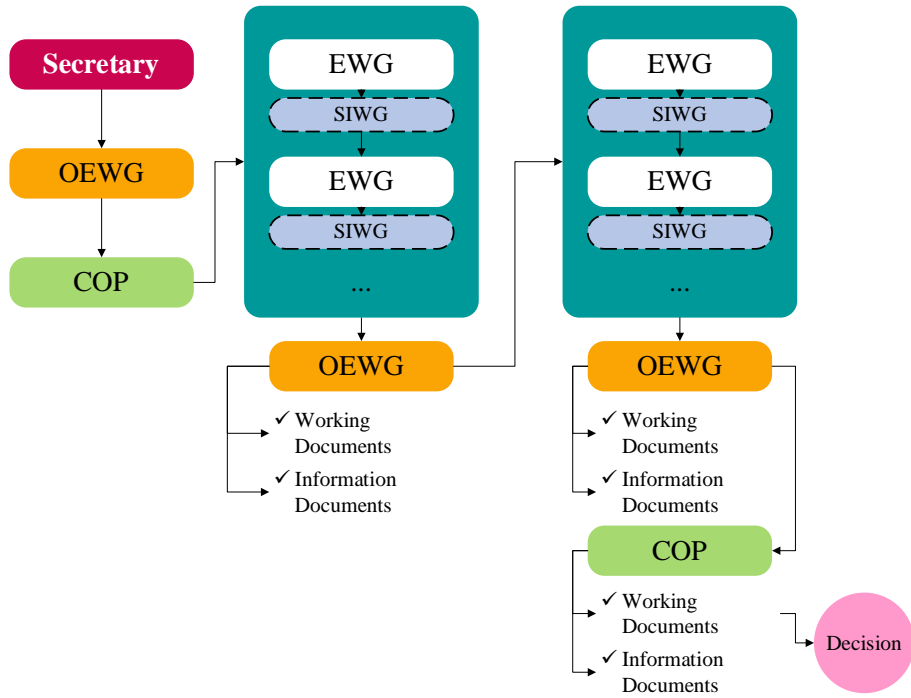
معرفی بدنه های کنوانسیون

۲- گروه کاری باز OEWG

- نهادی فرعی در کنوانسیون که بر اساس تصمیم COP VI/36 ایجاد شده است.
- به COP در توسعه و بررسی مستمر اجرای برنامه کاری کنوانسیون کمک می کند.
- اجرای تصمیمات اتخاذ شده توسط COP را پیگیری می کند.
- به COP در مورد مسائل مربوط به سیاست، فنی، علمی، حقوقی، نهادی، اداری، مالی، بودجه ای و سایر جنبه های اجرای کنوانسیون مشاوره می دهد
- ارائه گزارش به کنفرانس اعضا در مورد فعالیت هایی که بین جلسات کنفرانس اعضا

۳- کارگروه تخصصی EWG

۴- گروه کاری کوچک بین جلسه ای SIWG

Legal Clarity

Glossary of Terms

Review of Annexes

Technical Guideline

ESM of POPs wastes

TM of e-waste regarding the distinction between waste and non-waste under the BC

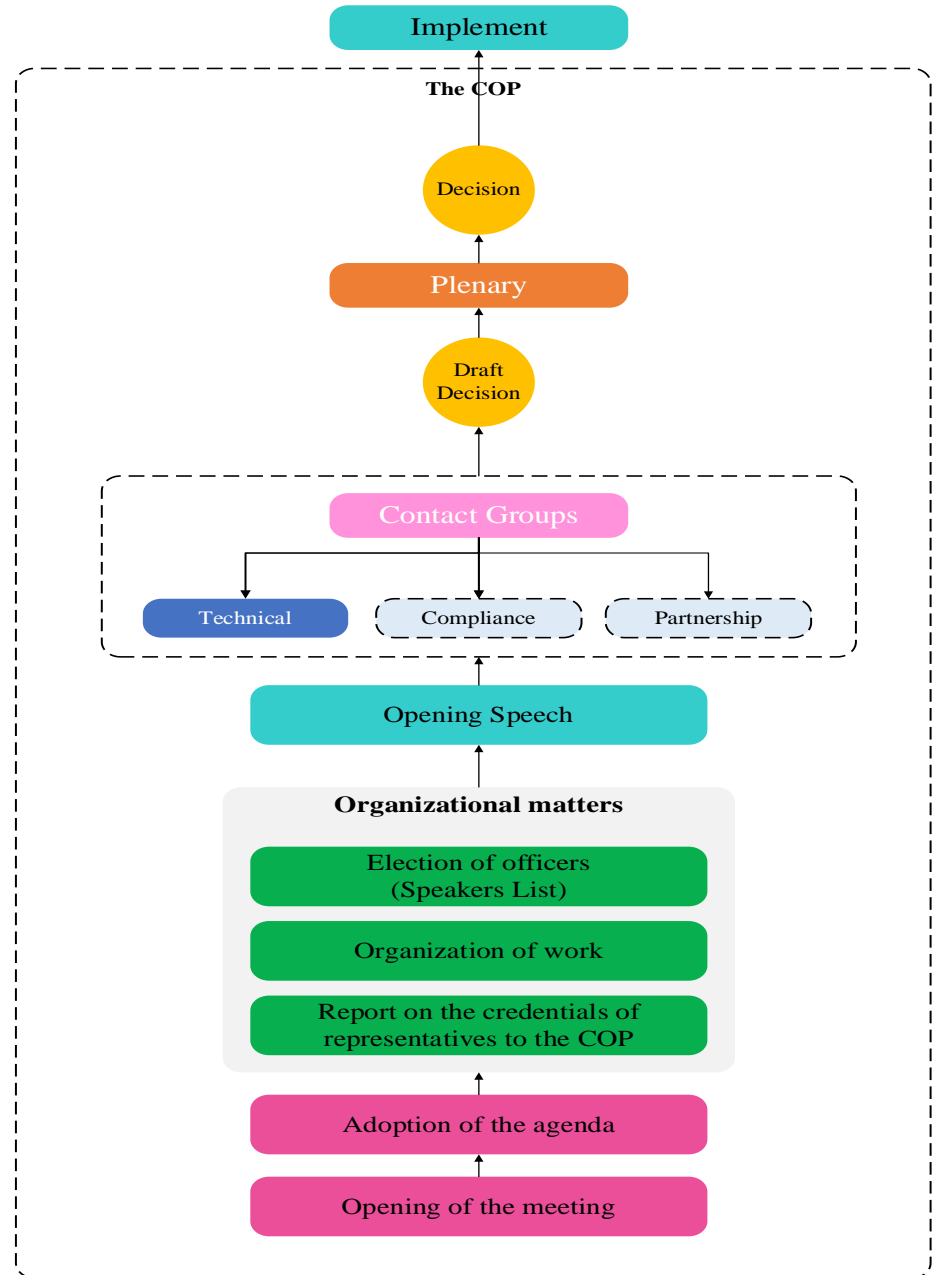
D10 and D5

ESM of Mercury wastes

ESM of Plastic wastes

ESM of lead-acid batteries

D9 and D8

با شکر از
توجه شما

